

הכנסת מרכז המחקר והמידע

ירושלים, כ"ד באדר ב' תשע"ד
26 במרס 2014

חינוך ביתי בישראל

מסמך זה נכתב לבקשת חברי הכנסת אורלי לוי אבקסיס ויריב לוין, בעקבות דיון ב-31 בדצמבר 2013 בוועדה לזכויות הילד של הכנסת, שנטען בו כי חינוך ביתי עלול לשמש מקלט למשפחות מכתות סגורות המגדלות את ילדיהן באופן פוגעני ללא פיקוח ובאופן הנסתר מן העין.¹ במסמך סקירה כללית על החינוך הביתי; הצגת מדיניות משרד החינוך בנושא, ובכללה הנהלים לבחינת הבקשות לחינוך ביתי ודרכי הפיקוח עליו, ונתונים על היקף החינוך הביתי בישראל.

1. רקע

למושג "חינוך ביתי" יש הגדרות שונות, אולם ככלל מדובר בתופעה שבמסגרתה ילדים בני כל הגילים אינם לומדים בבית-הספר, על-פי רוב מתוך בחירת הוריהם, אלא מתחנכים בעיקר על-פי קביעת ההורים, וחלק ניכר מהחינוך מתקיים בביתם.² המשפחות המונחות בבית מגוונות מאוד מבחינת מאפייניהן ומבחינת דעות ההורים: יש בהן משפחות המתאפיינות במכוונות דתית חזקה, ולעומתן משפחות המתאפיינות במכוונות ליברלית; יש בהן משפחות עם הכנסה גבוהה, אך גם משפחות עם הכנסה בינונית ואף נמוכה; בחלקן ההורים משכילים, ואילו באחרות ההורים חסרי השכלה.³

אפשר לחלק את המשפחות המקיימות חינוך ביתי לשתי קטגוריות אידיאולוגיות עיקריות – האחת מבוססת על אמונה דתית והשנייה מבוססת על חינוך "איכותני". בקטגוריה הראשונה נכללות על-פי רוב קבוצות דתיות המבקשות ליישם את זכותן לחופש דת ולשמירה על צביון הקהילתי. בישראל משפחות אלה שמות דגש על חינוך ועל לימוד תורה. בין המשפחות המקיימות חינוך ביתי מסוג זה יש משפחות מחמירות הגורסות כי בבית-הספר לא לומדים די תורה ומשפחות הטוענות שבתי-הספר הדתיים אינם נותנים לבנות חינוך שווה לזה שהבנים מקבלים. הקטגוריה השנייה, המבוססת על חינוך "איכותני", שוללת את בית-הספר כמסגרת חינוכית וגורסת כי חינוך הילד בסביבתו הטבעית ובמסגרת תומכת ואוהבת יוצר בעבורו תנאי התפתחות ולמידה מיטביים.⁴

¹ הוועדה לזכויות הילד, פרוטוקול 43, 31 בדצמבר 2013.

² מרכז המחקר והמידע של הכנסת, [חינוך ביתי](#), כתב יובל וורגן, 13 באוגוסט 2007.

³ יורם רבין ונורית אור, "על הזכות לחינוך מן הבית", **משפט ואדם – משפט ועסקים** יד, תשע"ב (ספטמבר 2012), עמ' 803–843.

⁴ חיה הלר דגני, [HomeSchooling – ללמוד ללא בית-ספר](#), אוניברסיטת תל-אביב, פורסם בפורטל מס"ע – פורטל תוכן בהוראה והכשרת מורים, 4 באפריל 2000.

כאמור, המושג "חינוך ביתי" אינו חד-משמעי, ולעתים הוא משמש לתרגום מושגים שונים מהשפה האנגלית (Home Education, Home Schooling). גם בעברית יש המעדיפים להשתמש במושגים אחרים, כגון "חינוך מן הבית", אולם ברוב ההתייחסויות לנושא זה כיום נעשה שימוש במושג "חינוך ביתי". עם זה יצוין כי אין מדובר במושג המקיף את כל משמעויותיו של הרעיון, שכן חינוך ביתי אינו חייב להתקיים דווקא בין כותלי הבית, אלא עשוי להתקיים במקומות נוספים, כגון ספריות, מוזיאונים ואתרי טיולים.

שתי הדרכים העיקריות ליישום חינוך ביתי הן "לימוד ביתי מובנה" (Home Schooling) הוא המונח המשמש לתיאור דרך יישום זו, הגם שהוא המונח המייצג את רעיון החינוך הביתי בכללותו, ו"חינוך חופשי" (המכונה Unschooling). לימוד ביתי מובנה הוא חינוך ביתי שבו תוכנית לימודים מסודרת נלמדת באופן שיטתי, ולעתים יש בו סממנים "בית-ספריים". הלימוד בדרך זו עשוי להתאפיין בקביעת שעות מסוימות המוקדשות ללימודים או בהקצאת מקום מסוים בבית ללימודים. לעתים תוכנית הלימודים מועברת באמצעות מורה חיצוני (או הורה אחר בעל ידע מסוים) נוסף על ההורים. תפיסת העולם של ההורים הבוחרים בדרך זו היא שלימוד הוא מעשה הדורש הכוונה ופיקוח, ברירה של תכנים ומסגרת ברורה ושיטתית. לעומת זאת, חינוך חופשי הוא חינוך ביתי המנותק לחלוטין מכל סממן בית-ספרי. על-פי תפיסת העולם המצדדת בחינוך זה לימוד הוא אורח חיים, תהליך טבעי המתקיים במשך כל חי האדם. בהתאם לכך, אין בחינוך החופשי תוכנית לימודים מובנית או מערכת שעות מסודרת, והלמידה מבוססת על סקרנותו הטבעית של הילד ועל קצב התפתחותו.⁵

החינוך הביתי לסוגיו שנוי במחלוקת בקרב גורמים הנוגעים בדבר; התומכים טוענים כי הזכות לחינוך ביתי נגזרת מהזכות החוקתית "לבחור חינוך" והיא חלק מהזכות לחירות. כמו כן טוענים התומכים כי בעבר, כאשר מקורות הידע היו מעטים, היה היגיון בריכוז הילדים במקום אחד כדי לאפשר להם גישה למידע, אולם כיום, בעידן התפוצצות המידע, כאשר המחשב זמין לכול, יש זרימה קבועה של מידע בעלות נמוכה, ואין כל היגיון ב"האבסת" הילדים בידע. התומכים בחינוך הביתי טוענים עוד כי מחקרים מראים שילדים שהתחנכו בבית משיגים תוצאות טובות מאלה שמשיגים ילדים התחנכו במוסדות ציבוריים, הן מבחינה אקדמית והן מבחינה חברתית.⁶

המתנגדים לחינוך ביתי טוענים מנגד כי הוא אינו מאפשר פיקוח ראוי על התכנים הנלמדים. נוסף על כך המתנגדים מעלים את החשש שילדים שאינם מתחנכים במסגרות הציבוריות יגדלו ללא מסגרת כלל, ללא תובנות בסיסיות לגבי המשמעות של חברות או של התחשבות באחר. טענה נוספת היא שספק אם ההורים כשירים לשמש מחנכים לילדיהם. לפי טענה זו, חינוך צריך להיות מסופק על-ידי אנשי מקצוע שהוסמכו לכך, ואילו להורים, משכילים ככל שיהיו, אין הידע המקצועי הדרוש לשמש מורים לילדיהם.⁷

⁵ חיה הלר-דגני, "חינוך ביתי" בישראל – התחלות, אוניברסיטת תל-אביב, 2003, עמ' 21.

⁶ יורם רבין ונוראל אור, "על הזכות לחינוך מן הבית", בתוך: **משפט ואדם – משפט ועסקים** י"ד, תשע"ב (ספטמבר 2012), 843–803.

⁷ שם.

2. מדיניות משרד החינוך

חוקי החינוך בישראל אינם מתייחסים באופן מפורש לאפשרות של הורים לחנך את ילדיהם בבית. חוק לימוד חובה, התש"ט-1949 (להלן: החוק, או חוק לימוד חובה), קובע את החובה החוקית של הורים לשלוח את ילדיהם ללימודים סדירים במוסד חינוך מוכר. עם זאת, בסעיף 5(ב) לחוק נקבע חריג לחובה זו ולפיו שר החינוך מוסמך לפטור את הוריו של ילד מסוים מן החובה לשלוח את ילדו לבית-הספר, אם הציגו טעמים מיוחדים לכך וניתן לילד חינוך פרטי שיטתי המניח את דעתו של השר, או כאשר הילד אינו מסוגל ללמוד באופן סדיר במוסד חינוך מוכר. מתוקף סמכות זו החל משרד החינוך לתת, מאז שנות ה-80, פטורים בודדים לכמה משפחות שביקשו לחנך את ילדיהן חינוך ביתי.

הנהלים שעל-פיהם משרד החינוך נותן כיום אישור לחינוך ביתי קבועים בחוזר מנכ"ל תשס"ט/8(א) שפורסם באפריל 2009 (להלן: החוזר).⁸ על-פי החוזר, עמדת מערכת החינוך היא שמקומם של תלמידים בגיל לימוד חובה הוא במסגרת מוסדות החינוך הפועלים בהתאם לחוקי החינוך המרכזיים. לפיכך על משרד החינוך ועל הרשות המקומית לפעול לחינוכו של תלמיד במוסד חינוך. עם זאת, בחוזר נקבע כי "תאפשרנה בקשות לחינוך ביתי במקרים שבהם ההורים מציגים השקפת עולם מגובשת ביותר השוללת חינוך במסגרת בית-ספר או במקרים שקיימות נסיבות יוצאות דופן, מיוחדות וחריגות, שבעטיין יאפשר משרד החינוך פטור מחוק לימוד חובה להורים המבקשים שילדם לא ילמד במוסד חינוך מוכר, בתנאי שנמצא שהילד מקבל חינוך שיטתי המניח את הדעת בביתו. בכל מקרה מדובר בחינוך של ילד בודד או של ילדי משפחה אחת ולא בהתכנסות לצורך לימודים של ילדי כמה משפחות יחד. חילוקי דעות או סכסוכים בין ההורים לבית-הספר לא ישמשו עילה לאישור חינוך ביתי".

בחוזר מפורטים הכללים להגשת בקשה לפטור מלימוד חובה ולאישור חינוך ביתי. במסגרת זו נדרשים ההורים לפרט בבקשתם מדוע גישתם החינוכית מחייבת את חינוך ילדם במסגרת חינוך ביתי. כמו כן ההורים נדרשים לצרף לבקשתם תוכנית לימודים מפורטת, העומדת בתנאים האלה:

- הילד ייחשף לתחומי ידע שונים בהיקף של 55% לפחות מתחומי הידע שבתוכנית היסוד (הליבה) במערכת החינוך על-פי מבנה האשכולות, ובלבד שילמד מיומנויות לשון בשפת האם (עברית או

⁸ לחוזר זה קדמו שני חוזרים שעסקו באותו נושא, משנת 2002 ומשנת 2006. כל חוזר החליף את קודמו.

על-פי משרד החינוך, החוזר הראשון הוחלף בעקבות ההתנסות שנצברה ביישומם ובעקבות דיאלוג שקיימו הממונים על הנושא במטה המשרד עם הורים לילדים בחינוך ביתי. במסגרת זו עלה כי יש צורך בשינוי הנהלים בין השאר משום שבאותו חוזר ניתן תפקיד מרכזי לקצין ביקור סדיר (קב"ס) ולגורמים הטיפוליים בוועדה המקצועית במחוז הבוחנת את הבקשה לחינוך ביתי, ולא למפקח, דבר שגרם להסטת מוקד הדיון בנושא החינוך שהילד מקבל לעניין הביקור הסדיר, אף שרוב המבקשים חינוך ביתי עושים זאת מתוך עמדה אידיאולוגית בשאלות חינוך ולא מתוך קשיים בביקור סדיר. כמו כן, חלק מהבדיקה היה שיחה אישית של הילד עם פסיכולוג, יועץ או קב"ס, שלא בנוכחות ההורים, הליך שעל-פי המשרד היה פוגעני ולא חיוני. בהמשך לכך, בחוזר שהופק אחריו שונו הנהלים, ניתן משקל מרכזי למפקח בוועדה המקצועית במחוז הבוחנת את הבקשה לחינוך ביתי, הוגדרו באופן כללי דרישות בדבר מיומנויות שעל החינוך הביתי להקנות ובוטל הנוהל של שיחה אישית של הילד עם אחד מחברי הוועדה שלא בנוכחות ההורים. כמו כן נוסד באותה עת פורום החינוך הביתי, שחברים בו המפקחים הרפרנטים במחוזות, המפקחים על הביקור הסדיר במחוזות והממונה על החינוך הביתי במינהל הפדגוגי. על-פי משרד החינוך, הפורום פועל להטמעת הנהלים, להשתלמות בנושא החינוך הביתי וכן כבמה לליבון סוגיות שוטפות בנושא החינוך הביתי, במטרה להטמיע את המדיניות שגובשה.

החוזר השני הוחלף לאחר שבשנת 2007 הוגשה עתירה לבג"ץ על-ידי קבוצת הורים הדוגלים בחינוך ביתי בטענה שאין תוקף להוראות חוזר המנכ"ל בעניין החינוך הביתי. לאחר מכן יזמה קבוצה זו דיון בנושא בוועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת. בעקבות מהלכים אלה הוקמה במשרד החינוך ועדת היגוי לבדיקת החקיקה והנהלים לחינוך ביתי, אשר פעלה כשנה. עבודת הוועדה סוכמה בשנת 2009 בחוזר מנכ"ל חדש, והוא תקף עד היום. בעקבות הליך זה ובעקבות המלצת בג"ץ משכו העותרים את עתירתם. על-פי משרד החינוך, בין השינויים בחוזר החדש: נוספה הצהרת המדיניות של מערכת החינוך בנושא החינוך הביתי; ניתנה סמכות למנהלי המחוזות לאשר או לדחות בקשה לחינוך ביתי במקום למנכ"ל המשרד; נקבע לוח זמנים קצר יותר לבחינת בקשה לאישור חינוך ביתי ולהחלטה; נקבעה חובת נימוק דחיית בקשה לחינוך ביתי; ניתנה זכות ערעור ונוספה התייחסות מפורשת לחינוך ביתי של ילדים עם צרכים מיוחדים.

ערבית), מתמטיקה ומיומנויות חברתיות. נוסף על כך ההורים והילד רשאים לבחור כל תחום ידע שהילד מגלה בו עניין ;

- התוכנית תזמן לילד הזדמנויות מתאימה להתייחס באופן נאות לקבוצת בני הגיל ולאחרים ולשתף עמם פעולה ;
- התוכנית תאפשר לילד לפתח ערכים ביחס לחיים בחברה ;
- התוכנית תאפשר לילד לפתח כישורי פתרון בעיות, ניתוח, סינתזה, קומוניקציה, איסוף מידע, חקירה, רפלקציה ושימוש בטווח של טכנולוגיות, כולל טכנולוגיות מבוססות מחשב ;
- התוכנית תפרט את דרכי ההערכה ו/או את פירוט התוצרים הצפויים שיהיה אפשר ללמוד מהם שהלמידה אכן התרחשה בתוך התקופה שהוגדרה.

על-פי החוזר, כאשר הורים בוחרים בחינוך ביתי הם מקבלים על עצמם אחריות לתכנון, ליישום ולהערכה של לימודי ילדיהם, ומצופה מהם להראות יכולת לתכנן ולספק את צורכי החינוך של הילדים, להוכיח שסביבת הלמידה שלהם מאפשרת נגישות למרכזי לימוד כמו ספרייה, מוזיאונים ושימוש בטכנולוגיות ובכללן טכנולוגיות מבוססות מחשב.

2.1. בחינת הבקשות לקיים חינוך ביתי ודרכי הפיקוח⁹

על-פי חוזר מנכ"ל משרד החינוך מאפריל 2009, במחוז שבו הוגשה בקשה לקיים חינוך ביתי על מנהל המחוז למנות ועדה לחינוך ביתי שחברים בה בעלי התפקידים האלה: מפקח כולל שמינה מנהל המחוז כפרנט לחינוך ביתי (ישמש יו"ר הוועדה); מפקח כולל על בתי-ספר או על גני-ילדים; מנהל בית-ספר; פסיכולוג חינוכי או יועץ חינוכי; המפקח על הביקור הסדיר; מנהל מחלקת החינוך ברשות המקומית או אדם אחר מטעמו וכן חברים נוספים על-פי החלטת מנהל המחוז. תפקיד הוועדה הוא לבחון את הבקשה שהוגשה ולבדוק אם יש בתוכנית שהוצגה במסגרתה להבטיח שהילד אומנם יקבל חינוך ראוי שיאפשר לו תפקוד אישי וחברתי נורמטיבי גם בבגרותו.

על הוועדה לקיים פגישת הכנה לצורך לימוד הבקשה והתוכנית שהגישו ההורים. לאחר פגישת ההכנה על המפקח הרפרנט לנושא במחוז או נציג מטעמו לבקר (בתיאום עם ההורים) במקום שבו לימודי החינוך הביתי עתידים להתקיים. המפקח הרפרנט או נציגו רשאים לצרף לביקור חברי ועדה נוספים. מטרת הביקור היא לוודא שמתקיימים התנאים שיאפשרו עמידה בתוכנית שההורים הציעו. סמוך למועד הביקור על הוועדה לקיים ישיבה לגיבוש המלצות וחוות דעת. חוות הדעת צריכה להיות מפורטת; אפשר לכלול בה המלצה לאישור בתנאים שהמבקשים יידרשו לעמוד בהם במסגרת החינוך הביתי, ובהמלצה כזאת יש לציין את משך תקופת האישור (שבכל מקרה לא תאריך משנתיים).¹⁰ הוועדה רשאית גם להמליץ על קיום קשר שוטף עם התלמיד ועם משפחתו, על דרכי השמירה על הקשר (למשל בביקורים, קשר טלפוני וכיוצא באלה) ועל לוח מועדים למעקב תקופתי ולבדיקת תוצרי הלמידה.

⁹ בכל המקרים שבהם נזכרת התייחסות משרד החינוך הדברים מבוססים על תשובותיה של ד"ר חגית מאיר, מנהלת אגף יישומי חוק ומדיניות והממונה על החינוך הביתי במשרד החינוך על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת מיום 9 בפברואר 2014 ומיום 25 במרץ 2014.

¹⁰ על-פי משרד החינוך ברוב המקרים ניתן האישור לשנה אחת.

לדברי ד"ר חגית מאיר, הממונה על החינוך הביתי במשרד החינוך, במסגרת בחינת הבקשה נעשית בדיקה עם שירותי הרווחה אם יש בידם מידע כלשהו שעשוי להצביע על חשש לפגיעה בילד עקב אישור חינוך ביתי. כמו כן נעשית בדיקה עם בית-הספר שבו הילד למד לפני הגשת הבקשה, כדי לקבל מהצוות דיווח על תפקודו. לדברי ד"ר מאיר, לקראת שנת הלימודים הבאה משרד החינוך שוקל לעדכן את חוזר המנכ"ל הנוכחי ובין השאר להוסיף את חובת הבדיקה עם בית-הספר כחלק אינטגרלי מהנוהל לבחינת בקשה לקיים חינוך ביתי.

בסעיף בחוזר שעניינו **דרכי פיקוח** נכתב כי הורים לתלמיד שקיבל פטור מחוק לימוד חובה לצורך חינוך ביתי נדרשים להעביר למפקח הרפרנט דוחות תקופתיים במועדים שייקבעו על קיום התוכנית והתקדמות התלמיד. המפקח הרפרנט נדרש לעקוב אחר יישום התוכנית והתקדמות התלמיד. לדברי ד"ר מאיר, נוסף על חובת העברת הדוחות התקופתיים המפקח במחוז מבקר פעמיים בשנה בביתו של כל תלמיד (בתיאום עם ההורים), לצורך התרשמות מהאופן שבו החינוך הביתי מיושם בפועל. במקרים שבהם מתעורר אצל המפקח חשש לגבי האופן שבו החינוך הביתי מתקיים, הוא מוסמך להחליט לערוך ביקורים נוספים ולצרף לביקור גורמי מקצוע נוספים. עוד לדברי ד"ר מאיר, במקרים שבהם באישור לקיים חינוך ביתי נכללו מלכתחילה תנאים שעניינם קיום קשר שוטף עם התלמיד ועם משפחתו, מספר הביקורים יכול להגיע לאחת בחודש ואף לכלול ביקורי פתע. יש לציין שהדרישה לקיים ביקורים כאמור אינה מצוינת בחוזר המנכ"ל, ואין בידינו מידע המאפשר ללמוד על יישומה.

בסעיף בחוזר שעניינו **שיתוף רשויות הרווחה** נכתב כי במקרים חריגים, כאשר מתעורר בפיקוח חשש לשלום הילדים, על עורך הביקור לדווח לרשויות הרווחה כמתחייב מחובת הדיווח על פגיעה בחסרי ישע, כפוף להוראות חוזר הוראות הקבע בנושא זה. בתשובת משרד החינוך על פנייתנו בנושא נכתב כי במקרים כאלה הטיפול בבקשה לקיים חינוך ביתי מושעה עד לבירור המצב על-ידי רשויות הרווחה וקבלת דוח בכתב המאשר כי לא נשקפת לילד סכנה בביתו. בכל התקופה שבה הטיפול בבקשה מושעה על הילד לבקר בבית-הספר והוא נמצא בפיקוח קצין ביקור סדיר (קב"ס) במקרה שמופיעות בעיות ביקור סדיר. במידת הצורך מלווה את הטיפול יועץ משפטי של משרד החינוך. עוד נכתב בתשובת המשרד כי במקרים שבהם עלה חשש לשלומם או להתפתחותו של ילד בחינוך ביתי ובבדיקת רשויות הרווחה לא נמצאו ראיות לכך נקבעת תוכנית ביקורים וליווי צמודה מן הרגיל של המפקח שהוא רפרנט ביקור סדיר ושל מפקחים אחרים, ליתר ביטחון.

נציין כי מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה למשרד החינוך בבקשה לקבל נתונים על מספר הילדים בחינוך הביתי שדווח לרשויות כי התעורר חשש שהם בסיכון, אולם לפי התשובה שנתקבלה משרד החינוך אינו מנהל רשומה ממוחשבת של תלמידים בחינוך הביתי (ראו התייחסות לכך גם בהמשך המסמך), וגם אינו מנהל רשומה ממוחשבת עם מידע אישי רגיש מהסוג המבוקש, שכן הדבר מנוגד לחוק.

יצוין כי בפברואר 2014 הניחו כמה חברי כנסת הצעת חוק בנושא החינוך הביתי. על-פי הצעה זו יעוגנו בחקיקה הדרכים לאישור חינוך ביתי ולפיקוח עליו, הקבועות בחוזר מנכ"ל משרד החינוך. בדברי ההסבר להצעת החוק נכתב כי הדבר בא לתת מענה להיעדר חקיקה בתחום החינוך הביתי, שהוא בחירה של יותר ויותר משפחות, עובדה המחייבת את הכנסת לפעול להסדרתו מכוח חוק.¹¹ בהקשר זה נציין גם כי אחת מהמלצותיה של ועדת דברת, בתחום שינוי המצב המשפטי בחינוך, עסקה בחינוך ביתי, ונאמר בה כי

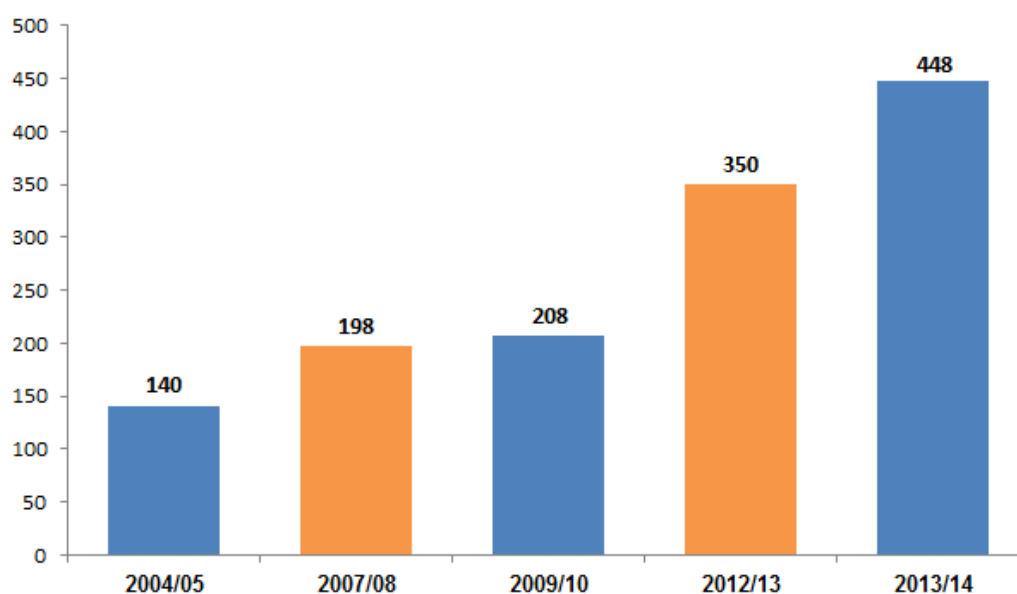

"מומלץ לקבוע בחקיקה ראשית מנגנון לחינוך ביתי, ובתוך כך לקבוע כי חינוך ביתי מותר, אך הוא אינו זוכה למימון המדינה, הוא אינו חלק מהחינוך הציבורי והוא יהיה נתון לפיקוח הדוק בהרבה מהקיים כיום".¹²

בתשובת משרד החינוך על שאלתנו בנושא זה נכתב כי "החינוך הביתי כבר מוסדר בחקיקה ראשית, באמצעות סעיף 5(ב) לחוק לימוד חובה. לסעיף זה, כאמור, אין תקנות, אלא רק הוראות נוהל לביצועו (חוזר מנכ"ל). בשלב זה אין המשרד רואה צורך לשנות מצב זה, שכן השונות הגדולה מאוד ברקע ובנסיבות של המבקשים חינוך ביתי, והצורך להתאים את הנהלים בחינוך הביתי לרקעים חברתיים ולמגזרי אוכלוסייה שונים, וכן לנסיבות משתנות, מצריכים מידה של גמישות. הגמישות בשינוי הוראות נוהל (חוזר מנכ"ל) גבוהה יותר מן הגמישות בשינוי תקנות, ומאפשרת התאמה טובה ומהירה יותר לשינויים חברתיים ואחרים, המשליכים על החינוך הביתי. יתרה מכך, מספרם הנמוך של המבקשים חינוך ביתי אינו מצדיק חקיקה מיוחדת".

3. נתונים – תלמידים בחינוך ביתי בישראל

תלמידים בחינוך ביתי (באישור משרד החינוך), תשס"ה–תשע"ד (2004–2014)¹³

מהנתונים שבתרשים עולה כי בשנים האחרונות חל גידול במספר התלמידים שקיבלו אישור לחינוך ביתי ממשרד החינוך (עלייה של כ-220% בתוך כעשור). על אף האמור, מספר התלמידים המתחנכים כיום בחינוך ביתי עדיין קטן מאוד בהשוואה למספר התלמידים הכולל במערכת החינוך.

¹¹ הצעת חוק לימוד חובה (תיקון – חינוך ביתי), התשע"ד–2014, הונחה ב-10 בפברואר 2014 על-ידי חברי הכנסת שמעון אוחיון, רוברט אילטוב ודוד רותם (פ/2167).

¹² כוח המשימה הלאומי לקידום החינוך בישראל, [התוכנית הלאומית לחינוך](#), עמ' 35, ינואר 2005.

¹³ מקור הנתונים: ד"ר חגית מאיר, מנהלת אגף יישומי חוק ומדיניות והממונה על החינוך הביתי במשרד החינוך, [תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת](#), 9 בפברואר 2014.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

יצוין כי בעבר נטען שרוב ההורים הבוחרים בחינוך ביתי אינם פונים למשרד החינוך לקבלת אישור.¹⁴ בתשובה על שאלתנו אם ידוע למשרד החינוך על משפחות או קבוצות של משפחות המנהיגות כיום חינוך ביתי או קהילתי ללא אישור השיב המשרד כי מבחינתו "כל הורה שאינו שולח את ילדו למוסד חינוך מוכר או הורה שלא קיבל פטור מן החובה לשלוח את ילדו למוסד חינוך מוכר ואינו שולח את ילדו למוסד כזה הוא בבחינת עבריין ביקור סדיר. לכן, מבחינת המשרד לא קיימת קטגוריה של 'משפחות או קבוצות המנהיגות כיום חינוך ביתי או קהילתי ללא אישור', אלא קבוצה רחבה של עברייני ביקור סדיר, יהיו נסיבותיהם, מניעיהם והשקפותיהם האידאולוגיות והאחרות אשר יהיו, ובהם כאלה המבקשים לקיים חינוך ביתי ללא קבלת אישור".

תלמידים בחינוך ביתי (שקיבלו אישור ממשרד החינוך) לפי מחוזות גיאוגרפיים, שנת תשע"ד (2013/14)¹⁵

מחוז	אישור חינוך ביתי	בקשות בבדיקה
צפון	129	1
ירושלים	77	34
חיפה	65	5
תל-אביב	59	-
דרום	57	22
מרכז	32	21
מנח"י	29	-
סך הכול	448	83

יש לציין כי מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה למשרד החינוך בבקשה לקבל נתונים מפורטים עוד יותר על האישורים לחינוך ביתי שהוא נותן, ובכללם נתונים על מספר הבקשות לקיים חינוך ביתי שנדחו; מספר המשפחות שקיבלו אישור לקיים חינוך ביתי, מספר האישורים שניתן לכל משפחה ומספר האישורים שניתנו בחלוקה לפי שלב חינוך וכיתה, מגזר, מעמד משפטי וסוג פיקוח. ממשרד החינוך נמסר כי אין באפשרותו לתת נתונים אלה, שכן בשל המספר המצומצם של ילדים המתחנכים בחינוך ביתי לא נוהלה עד כה רשומה ממוחשבת מרכזית על ילדים שהוגשו בעבורם בקשות לקיים חינוך ביתי ועל ילדים שאושרה בקשה לקיים בעבורם חינוך ביתי.

עם זה נמסר ממשרד החינוך כי רוב הילדים בחינוך הביתי הם בגיל בית-ספר יסודי ומעט מהם בגיל גן-חובה. על-פי המשרד, בגיל בתי-הספר העל-יסודיים מספר התלמידים בחינוך ביתי קטן הרבה יותר, והסיבה לכך היא שבגילים אלה בדרך כלל בני-נוער מעוניינים להשתלב בבתי-הספר בשל צרכים חברתיים (בעיקר בגיל חטיבת הביניים). כמו כן, בקבוצת הגיל של החטיבה העליונה יש תלמידים מחוננים המשתלבים במסגרות אקדמיות דוגמת האוניברסיטה הפתוחה. עוד נמסר כי מדי שנה נדחות

¹⁴ חיה הלר-דגני, "חינוך ביתי" בישראל – התחלות, אוניברסיטת תל-אביב, 2003, עמ' 14.

¹⁵ שם.

כמה עשרות בקשות לקיים חינוך ביתי, וסיבת הדחייה העיקרית היא חשש שאישור לקיים חינוך ביתי יוביל לפגיעה בילד. בתשובת המשרד נכתב כי לאחרונה, לנוכח העלייה בביקוש לקיים חינוך ביתי, הוא החל בצעדים ראשונים לניהול רשומה מרכזית של ילדים שאושר בעבורם חינוך ביתי.

כתיבה: אסף ויניגר

אישור: יובל וורגן, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

הכנסת

מרכז המחקר והמידע